

preobrazovaniy v Rossii: Materialyubileynoy nauchno-prakticheskoy konferentsii. posvyashchenoy 70-letiyu VNIIFK.-Moskva. 2002.-S.157-160.

9. Sayapov R.S., Zmiyenko D.N. (2007) Ves trenerskogoslova – preimushchestvo. kotoroe vsegda s toboy / R. S. Sayapov. // Boevyeiskustva. – 2007. – № 5. – S. 45– 47.

10. Skyrta O.S., Khatsaiuk O.V. (2014) Analiz udarnoi tekhniki kikkokseriv WPKA v rozdili oriental z vykorystanniam novitnikh tekhnolohii. Aktualni problemy rozvytku tradytsiinykh i skhidnykh yedynoborstv: El. zb. tez VIII mizhn. nauk. – metod. konf. Vyp.8: – Kh.: Akademiia VV MVS Ukrainy, 2014. – S.49-53

11. Skyrta O.S., Horbenko V.P., Khatsaiuk O.V., Piniker O.S. (2014) Doslidzhennia zavadostikosti kikkokseriv u rozdili oriental na etapi spetsializovanoi bazovoi pidhotovky / O.S. Skyrta, // Sportyvnyi visnyk Prydniprovia. Naukovo-praktychnyi zhurnal – Dnipropetrovsk: DDIFKS, 2014. - №3. S. 110-117

12. Kalmykova E.V. (2009) Teoriya i metodika boksa: uchenik / pod. obshch. red. E. V. Kalmykova. – Moskva: Fizicheskaya kultura. 2009. 272s.

13. Utkin V. L. (1984) Biomekhanicheskiye aspekty sportivnoy taktiki / V. L. Utkin. pod red.. V. M. Zatsiorskogo. – Moskva: FiS. 1984. – 128s.

14. Filimonov V.I. (2009) Sovremennaya sistema pidgotovki bokserov. – Moskva.: «ISAN»2009. - 480s.

15. Khatsaiuk O.V. (2011) Metodyka udoskonalennia spetsialnoi fizychnoi pidhotovlenosti viiskovosluzhbovtiv vnutrishnikh viisk MVS Ukrainy iz vykorystanniam suchasnykh tekhnichnykh zasobiv navchannia. Inzhenerni, tekhnichni, prohramno-aparatni, prohramni zasoby, komplekxy ta systemy. Zbirnyk naukovykh prats Akademii vnutrishnikh viisk MVS Ukrainy. Vyp. 1 (17). – 2011. S.38-42.

16. Shapovalov B.B., Dvoretzkiy E.G. (2010) Kikkoksing (versiya WPKA). uchebnaia programma dlya detsko-yunosheskikh sportivnykh shkol (DYuSSh). Kiyev. 2010. 110s.

17. Hutsul N., Rykhal V., Okopnyy A., Vovk I. (2020) Comparative Analysis of the Kickboxers' Impact Techniques Indicators at the Preliminary Basic Training Stage Taking Into Account the Weight Categories. Teoriâ ta Metodika Fiziçnogo Vihovannâ,20(3). 182-190. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.3.08>

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2020.6K(135).17

УДК 796.86:796.032

Дроздова Інна
кандидат юридичних наук, доцент,
викладач, Відокремленого структурного підрозділу «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання НУФВіСУ», м. Івано-Франківськ (Україна)

Оришко Світлана
кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач, Відокремленого структурного підрозділу «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання НУФВіСУ», м. Івано-Франківськ (Україна)

Лемешко Олександр,
старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич (Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми обумовлена потребою у системних змінах сфери фізичної культури і спорту в Україні, дитячо-юнацького спорту зокрема. Перспективою створення оптимальної для України моделі розвитку дитячо-юнацького спорту автор визначає запровадження шкільної клубної системи, яка дозволить працювати секціям з різних видів спорту, формувати збірні шкільні команди, організовувати проведення регулярних місцевих Чемпіонатів з участю команд усіх закладів середньої освіти міста, району, області. Не менш важливим є також розвиток професійних спортивних клубів.

Моніторинг рентабельності спортивних шкіл для державного та місцевих бюджетів у відповідності до кількості вихованців та результатів їх спортивної діяльності дасть можливість ліквідувати безперспективні заклади з низьким рейтингом при відсутності власної спортивної бази.

Автор визначає також необхідність розвитку системи взаємозв'язків спортивних шкіл з державними, громадськими та приватними суб'єктами у сфері фізичної культури.

Ключові слова: фізична культура, дитячо-юнацький спорт, спортивні школи, спортивний клуб, розвиток спорту, шкільна клубна система

Drozdova I., Oryshko S., Lemeshko O. Prospects for the development of children and youth sports in Ukraine.

The urgency of the problem studied by the author of the scientific article is due to the urgent need for systemic changes in the field of physical culture and sports in Ukraine, and especially children's and youth sports, which nurtures reserves and is a source of national teams. The results of the Olympic Games and the World and European Championships testify to the decline of Ukraine's sports position in world sports.

The study of statistical data, the experience of Germany, France, Sweden and the United States allows us to conclude about the need for reform changes in the system of domestic children's and youth sports. It is a question of development of sports in secondary schools by introduction of school club system which will allow to work sections on various kinds of sports, to

form combined school teams, to organize carrying out of regular local Championships with participation of teams of all establishments of secondary education of the city, area, area. Instead, the author proposes to monitor the profitability of the state and local budgets of existing children's and youth sports schools in accordance with the number of pupils and the results of their sports activities. Unpromising schools that do not provide adequate results, do not have their own sports facilities are subject to liquidation with the transfer of qualified personnel to educational institutions, in which the development of children's and youth sports will be carried out by qualified specialists under the guidance of sports director (deputy director of sports).

According to the author, the system of relations of state and public entities in the field of physical culture and sports with sports federations, clubs, sports schools, as well as the system of partnership with investors, patrons, sponsors should also be recognized as an important factor in the development of children's and youth sports, ready to invest in the future of Ukrainian sports - children and youth.

Key words: physical culture, children's and youth sports, sports schools, sports club, sports development, school club system.

Постановка проблеми. Рівень розвитку світового спорту вимагає належних темпів розвитку спорту і в Україні. Натомість, з 2008 року Україна поступово втрачає свої позиції у світовому спортивному русі (з 14-го загальнокомандного місця у неофіційному заліку серед країн, що брали участь в Іграх XXIX Олімпіади, до 31-го місця на Іграх XXXI Олімпіади 2016 року) [8]. Окрім того, уваги до проблеми розвитку дитячо-юнацького спорту, виховання всебічно розвинутої, фізично активної та продуктивної молоді вимагає невтішна статистика. За даними Міністерства молоді та спорту України лише 17,5% українців регулярно займаються спортом та різними видами рухової активності, з них дітей 6-18 років близько 7%. В країнах Європи показник фізичної активності населення середньої регулярності складає 40%, в Фінляндії він сягає 69%. Відповідно ж до результатів всеукраїнського опитування 57% дорослого населення (16+) взагалі не займаються спортом чи іншими видами фізичної активності [6]. Отже, актуальність проблеми, що досліджується, обумовлена нагальною потребою у системних змінах сфери фізичної культури і спорту, в першу чергу, дитячо-юнацького спорту, який є джерелом всебічного розвитку та фізичного здоров'я молоді та резервом для поповнення національних збірних команд.

Мета дослідження. Дослідження спрямоване на пошук оптимальної для України моделі розвитку дитячо-юнацького спорту у найближчій перспективі, на підставі аналізу сучасного стану та світового досвіду.

Методи й організація дослідження. У дослідженні застосовувався комплекс загальнонаукових методів, зокрема, аналіз наукових джерел з даної проблематики, нормативних документів, статистичних даних, методи системного та порівняльного аналізу.

Результати і дискусія. За даними офіційної статистики Міністерства молоді та спорту станом на 01.01.2020 суб'єктами розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні є 5654 організації, установи, у підпорядкуванні яких перебувають школи, відділення з олімпійських та неолімпійських видів спорту, з яких 2713 функціонують в системі Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, 1958 є структурними підрозділами з фізичної культури та спорту місцевих державних адміністрацій, 851 функціонують у складі ФСТ «Динамо», «Колос», «Спартак», «Україна», і тільки 132 заклади у структурі спортивних клубів, громадських об'єднань (асоціацій, товариств, центрів) та інших утворень [5].

Аналіз наукових досліджень (О. Дрюков, 2015; В. Платонов, 2015; І. Приходько, 2010; Г. Путятіна, 2010; Н. Сітнікова, 2013; І. Турчик 2020) засвідчує наявність низки проблем, які гальмують розвиток дитячо-юнацького спорту в Україні. Так, у більшості ДЮСШ немає достатнього фінансування, відсутня або застаріла спортивна база. Внаслідок цього тренерам на пільгових умовах виділяється час в освітніх закладах, що унеможливорює або суттєво обмежує діяльність шкільних секцій з різних видів спорту. Не вистачає також кваліфікованих фахівців. Натомість, в окремих позашкільних закладах освіти допускається практика заміщення посад тренерів по сумісництву некваліфікованими фахівцями, які формально рахуються в штаті і не забезпечують тренувальний процес, що свідчить про відсутність належного організаційного та фінансового контролю за діяльністю ДЮСШ як з боку органів влади, органів місцевого самоврядування, так і спортивних федерацій.

Окрім того, неефективним, застарілим є менеджмент позашкільних навчальних закладів при відсутності системної державної політики, оскільки практика діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл свідчить про їх небажання розвиватись при стабільному бюджетному фінансуванні, незалежно від результатів спортивної діяльності та відсутності конкуренції.

Водночас, залишатиметься нерозвинутою системою дитячо-юнацьких шкіл в структурі спортивних клубів, втратив дієздатність так званий шкільний спорт, який в Європі та США протягом останніх десятиріч став основою розвитку дитячо-юнацького спорту.

Наведені авторами аргументи переконують у необхідності суттєвої реорганізації усієї системи суб'єктів сфери спорту, яка на сьогодні не стимулює, а гальмує процес його розвитку.

Вітчизняні науковці протягом десятиріччя наголошували на необхідності дослідження та впровадження світового досвіду організації дитячо-юнацького спорту. Зокрема, Г. Путятіна на прикладі досвіду Німеччини, зауважила про важливість залучення тісного контакту спортивних секцій та шкільних добровільних спортивних товариств зі спортивними клубами, оплата за членство в яких має бути доступною для пересічного громадянина [7]. М. Дутчак підкреслював важливість системної підготовки юних талановитих спортсменів у Німеччині, яка стала можливою завдяки запровадженню нової моделі управління спортом. Відповідно до реформаційних змін, основними суб'єктами розвитку дитячо-юнацького спорту стали вчителі фізичної культури, які водночас набули статусу керівників-організаторів шкільних добровільних спортивних товариств, координаторів взаємодії з багаточисельними спортивними клубами. Багатоступенева система шкільних змагань забезпечується державою спільно із місцевою владою та Фондом допомоги

спорту Німеччини. Щороку проводяться масові шкільні змагання «Федеральні ігри молоді» і «Молодь готується до Олімпіади», які дають можливість виявити талановитих юнаків у віці 13–14 років з метою їх забезпечення всебічною підтримкою держави протягом 10–12 років [4].

В. Базенко вважає корисною для України досвід управління розвитком фізичної культури у Франції. Спортивна асоціація, яка діє у кожній школі під керівництвом викладача фізичної культури, привчає школярів до відповідальності і співпраці з дорослими, встановлюючи активні зв'язки з різними спортивними і культурними організаціями. Так, більшість видів спорту, якими мають можливість займатися учні молодшої школи, підтримуються незалежною та ліцензованою Міністерством освіти асоціацією – Спортивним об'єднанням початкових шкіл, представники якої, спільно зі спортивними федераціями, проводять тренувальні заняття безпосередньо у школі з метою зацікавлення учнів початкової школи до занять конкретним видом спорту і пошуку талановитої молоді. Завдяки цьому, багато початкових шкіл Франції стають профільними із певних видів спорту. Спільними зусиллями Спортивного об'єднання початкових шкіл, Національної спілки шкільного спорту та Головного спортивного союзу вільної освіти запроваджені щорічні Чемпіонати по шкільному спорту, які проводяться на трьох рівнях: шкільний (академічний), департаментський і національний [1, 159].

А.С. Ваторопин звертає увагу на те, що у Швеції шлях в професійний спорт розпочинається також з молодших класів. Тому 90% усіх дітей є членами спортивних клубів, які є приватними і функціонують за рахунок членських внесків та спонсорської підтримки. Діти вступають в спортивні клуби і за місцем проживання [2].

За висновком О. Дрюкова, країною, яка стала справжнім центром розвитку дитячо-юнацького спорту, доцільно визнати США, де учні та студенти усіх шкіл та університетів є членами спортивних клубів. Спортивний директор освітнього закладу забезпечує активну взаємодію із закладами вищої освіти, спортивними федераціями, професійними спортивними клубами. Найбільш талановитих юнаків запрошують на навчання університети, які давно стали в США центрами підготовки спортсменів високого міжнародного класу. Керівництво міжшкільним спортом здійснює Національна федерація спортивних асоціацій штатів, членами якої є більше 25 тис. шкіл [3, 23–24].

Так, Турчик вважає, що шкільний спорт у США займає важливе місце у житті школяра, громади та школи. Нею встановлено, що джерелом фінансування шкільних спортивних програм є шкільні ініціативні (спортивні) клуби, які функціонують практично у кожній школі. Особливої уваги заслуговує багатолітній досвід організації залучення громадських організацій у підтримці розвитку шкільного спорту. І.Х.Турчик зазначає, що шкільний спорт у США як система змагань виник і розвивався під значним й постійним впливом студентського і професійного спорту. Найбільш популярними видами спорту серед школярів є: американський футбол, баскетбол й бейсбол [9; 10].

Таким чином, на підставі аналізу світового досвіду розвитку дитячо-юнацького спорту, доцільно визначити два перспективних напрямки у створенні оптимальної для України моделі розвитку дитячо-юнацького спорту: розвиток шкільного спорту та системи спортивних клубів, в структурі яких розвиваються дитячо-юнацькі спортивні утворення (школи, секції). Щодо першого напрямку, він передбачає надання закладам середньої освіти статусу одного з основних суб'єктів розвитку дитячо-юнацького спорту шляхом створення на базі кожного середнього освітнього закладу (школи, лицею) громадської організації (Клубу, Ліги, Асоціації), яка б розвивала офіційно визнані в Україні види спорту. Керівництво шкільним клубом (асоціацією) здійснюватиме заступник директора освітнього закладу зі спорту (спортивний директор), який спільно з вчителями фізичної культури забезпечуватиме навчально-тренувальний процес у позашкільний час, відповідатиме за організацію діяльності громадського утворення, забезпечуватиме участь шкільних юнацьких команд в офіційних та неофіційних змаганнях, організуватиме діяльність батьківської ради, залучатиме спонсорів, інвесторів, забезпечуватиме інформаційну кампанію, налагоджуватиме взаємодію з державними та громадськими суб'єктами у сфері ФКіС. Спортивні громадські утворення в освітніх закладах стануть потужними конкурентами бюджетним ДЮСШ, які, в свою чергу, у разі відсутності показників спортивної діяльності та власної належної матеріально-технічної бази, підлягатимуть ліквідації. При цьому, найбільш обдаровані юнаки, які показали високі результати у спорті на шкільному рівні, отримуватимуть можливість максимально розвивати індивідуальні здібності та досягати високих спортивних результатів у ШВСМ та СДЮСШОР, поповнювати склад національних збірних команд.

Висновок. Створення спортивних клубів, Ліг (асоціацій) на базі закладів середньої освіти дасть можливість вирішити низку важливих завдань, зокрема: 1) внаслідок ліквідації безперспективних ДЮСШ перерозподілити бюджетні кошти на підвищення заробітної плати вчителів фізичної культури та розвиток спортивних шкільних клубів; 2) мобілізувати зусилля вчителів та тренерів щодо масового залучення дітей та юнаків до занять спортом, на досягнення ними конкретних спортивних результатів; 3) запровадити систему регулярних всеукраїнських та місцевих шкільних Чемпіонатів (Ліг, Спартакіад), яка створить належну конкуренцію між освітніми закладами та спортивними клубами, забезпечить відбір талановитих юнаків.

Водночас, наявність шкільних спортивних клубів (асоціацій) сприятиме більш свідомому ставленню батьків до залучення дітей та юнаків, позбавить пошуків приватних закладів та вирішить проблему з пошуком додаткового часу для юнаків на заняття спортом.

Важливо зауважити, що реалізація окреслених перспектив залежить від ефективності об'єднання зусиль місцевої влади, територіальних громад з освітніми закладами, місцевими федераціями, спортивними клубами, громадськістю, тобто усіх суб'єктів розвитку дитячо-юнацького спорту. Не менш важливим фактором в сучасних складних соціально-економічних умовах варто визнати також ефективний менеджмент дитячо-юнацького спорту, розвиток системи партнерства із інвесторами, меценатами, спонсорами, готовими вкладати фінанси у майбутнє українського спорту – дітей та юнаків.

Перспективи подальшого наукового пошуку в контексті окресленої авторами проблеми передбачатимуть визначення правового механізму переходу на клубні системи різних видів спорту та запровадження моделі шкільного

спорту у кожному закладі освіти, аналіз проблем та пошук необхідних ресурсів, окреслення чинників рентабельності утримання ДЮСШ для державного та місцевих бюджетів.

Література

1. Базенко В. Європейський досвід управління розвитком фізичної культури та спорту на місцевому рівні. Ефективність державного управління [Інтернет]. 2017 [цитовано 2020 Лист 18]; 1:156-166. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2017_1_20
2. Ваторопин АС, Аристов ЛС. Массовый и «большой» спорт: модели взаимодействия и развития. Политематический журнал научных публикаций "Дискуссия". [Інтернет]. 2015 [цитовано 2020 Лист 19]; 10(62):95-102. Доступно: <http://www.journal-discussion.ru/publication.php?id=1485>.
3. Дрюков О.В. Діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл на сучасному етапі розвитку спорту [дисертація в Інтернеті]. Київ: Держ. наук.-дослід. ін-т фіз. культури і спорту, 2015 [цитовано 2020 Лист 19]. Доступно: http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/5987/1/dryukov_o_v.pdf.
4. Дутчак МВ. Спорт для всіх у світовому контексті [Інтернет]. Київ: НУФВСУ «Олімпійська література»; 2007 [цитовано 2020 Лист 18]; 113 с. Доступно: <http://reposit.uni-sport.edu.ua/handle/787878787/199>
5. Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) за 2019 рік [Інтернет]. Київ: Міністерство молоді та спорту України; 2020 [цитовано 2020 Лист 10]. Доступно: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/62/>
6. Проект Стратегії розвитку спорту та фізичної активності в Україні до 2032 року [Інтернет]. Київ: Міністерство культури, молоді та спорту України; 2019 [цитовано 2020 Лист 10]. Доступно: <https://mkip.gov.ua/news/3253.html>
7. Путятіна ГМ. Визначення конкурентних переваг дитячо-юнацьких спортивних шкіл на ринку фізкультурно-спортивних послуг. Молода спортивна наука України [Інтернет]. 2013 [цитовано 2020 Лист 18]; 4:139-144. Доступно: <http://repo.khdafk.kh.ua/jspui/bitstream/123456789/810/1.pdf>
8. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту в Україні до 2028 року [Інтернет]. Київ: Міністерство молоді та спорту України; 2020 [цитовано 2020 Лист 10]. Доступно: <https://mizhiria-osvita.gov.ua/uploads/1-1.pdf>
9. Турчик І. Х. Шкільний спорт як засіб формування цінностей учнівської молоді США: теорія і практика : монографія. Дрогобич : ТзОВ «Трек ЛТД», 2020. 474 с.
10. Турчик І. Шкільний спорт як соціально-ціннісна система у працях зарубіжних фахівців. *Проблеми сучасного педагогічного образования. Серія : Педагогіка і психологія*. Ялта, 2014. Вип. 46. Ч. 6. С. 206–213.

References

1. Bazenko V. Yevropeys'kyj dosvid upravlinnya rozvytkom fizychnoi kul'tury ta sportu na mistsevomu rivni. Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya [Internet]. 2017 [tsytovano 2020 Lyst 18]; 1:156-166. Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2017_1_20
2. Dryukov OV. Diyal'nist' dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil na suchasnomu etapi rozvytku sportu [dysertatsiya v Interneti]. Kyiv: Derzh. nauk.-doslid. in-t fiz.kul'tury i sportu, 2015 [tsytovano 2020 Lyst 19]. Dostupno: http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/5987/1/dryukov_o_v.pdf
3. Dutchak MV. Sport dlya vsikh u svitovomu konteksti [Internet]. Kyiv: NUFVSVU «Olimpiys'ka literatura»; 2007 [tsytovano 2020 Lyst 18]; 113 s. Dostupno: <http://reposit.uni-sport.edu.ua/handle/787878787/199>
4. Proekt Stratehii rozvytku sportu ta fizychnoi aktivnosti v Ukraini do 2032 roku [Internet]. Kyiv: Ministerstvo kul'tury, molodi ta sportu Ukrainy; 2019 [tsytovano 2020 Lyst 10]. Dostupno: <https://mkip.gov.ua/news/3253.html>
5. Putyatina HM. Vyznachennya konkurentnykh perevah dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil na rynku fizkul'turno-sportyvnykh posluh. Moloda sportyvna nauka Ukrainy [Internet]. 2013 [tsytovano 2020 Lyst 18]; 4:139-144. Dostupno: <http://repo.khdafk.kh.ua/jspui/bitstream/123456789/810/1.pdf>
6. Stratehiya rozvytku fizychnoi kul'tury i sportu v Ukraini do 2028 roku [Internet]. Kyiv: Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy; 2020 [tsytovano 2020 Lyst 10]. Dostupno: <https://mizhiria-osvita.gov.ua/uploads/1-1.pdf>
7. Turchik I. Kh. Shkilnyi sport yak zasib formuvannia tsinnosti uchnivskoi molodi SSHA: teoriia i praktyka : monohrafiia. Drohobych : TzOV «Trek LTD», 2020. 474 s.
8. Turchik I. Shkilnyi sport yak sotsialno-tsinnisna systema u pratsiakh zarubizhnykh fakhivtsiv. Problemy sovremennoho pedahohycheskoho obrazovanya. Seriya : Pedahohyka y psykholohiya. Yalta, 2014. Vyp. 46. Ch. 6. S. 206–213.
9. Vatoropyn AS, Arystov LS. Massovyy y «bol'shoy» sport: modely vzaymodeystviya y razvytya. Polytematicheskyy zhurnal nauchnykh publikatsiy "Dyskussiya". [Internet]. 2015 [tsytovano 2020 Lyst 19]; 10(62):95-102. Dostupno: <http://www.journal-discussion.ru/publication.php?id=1485>
10. Zvedennyi zvit pro diyal'nist' dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil (spetsializovanykh dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil olimpiys'koho rezervu) za 2019 rik [Internet]. Kyiv: Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy; 2020 [tsytovano 2020 Lyst 10]. Dostupno: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/62/>